

Frikirkerne og økumenien

Artikel i ”En levende mangfoldighed, Brudstykker til en økumenisk historie i Danmark 1989-2005”
Aros Forlag 2007, ISBN 978-87-7003-622-1

Af Jørgen Thaarup

Religionsfrihed indføres i de fleste europæiske stater i midten af det 19. århundrede. I Danmark markerer grundloven af 1849 indførelsen af religionsfriheden, som giver borgerne ret til at organisere sig i religiøse foreninger og kirker efter egen overbevisning.

For Europa betød den nye frihed en afslutning på forfølgelse af religiøse minoriteter. Samtidig blev det lovligt at tage imod inspiration fra det internationale kirkeliv og organisere nye kirker udenfor de nationale kirker.

I reformationstiden og frem til pietismen havde utallige religiøse grupper forladt det europæiske kontinent for at finde friheden andre steder. England var det første sted, som med den såkaldte disserterlovgivning tillod dannelsen af religiøse selskaber og menigheder udenfor den Anglikanske Kirke. Fra det europæiske kontinent søgte mange grupper til England, nogle for at etablere sig, andre for at blive en tid inden rejsen kunne fortsætte til Amerika, hvor religionsfriheden var total for kristne kirker og trossamfund.

I sidste halvdel af det 19. århundrede vendte de trossamfund, som havde forladt Europa, tilbage. I Amerika havde de vokset sig til store kirkesamfund, som havde ressourcer og en deltagelse fra medlemmerne, som var af helt andre dimensioner end de europæiske kirker. Det gjaldt de Presbyterianske og Kongregationalistiske kirker, samt Baptistkirkerne, Metodistkirkerne og de lutherske pietistiske kirker f.eks. Brødrekirken. Fælles for disse kirker var, at de alle havde rødder i den europæiske kirkehistorie, de var af forskellige årsager flygtet fra Europa og de havde i Amerika udviklet sig og skabt en egen og selvstændig kirketradition. Med religionsfriheden vendte disse kirkesamfund tilbage til Europa, dels ved at grupper, som havde eksisteret hele tiden i Europa fik kontakt med søstersamfund i Amerika, dels ved nydannelse af menigheder og kirkesamfund i Europa. Udviklingen var parallel i mange europæiske lande.

I Danmark havde Den Reformerte Kirke haft menigheder i København og Fredericia siden det 17. århundrede da huguenotterne ankom fra syd. Brødremenigheden havde etableret sig i Christiansfeldt i det 18. århundrede og sendte derfra prædikanter rundt i hele landet. Romersk Katolske grupper fandtes i København fra det 19. århundredes begyndelse og fra 1830'erne de første baptistiske grupper.

I sidste halvdel af det 19. århundrede medførte den store ud- og indvandringsstrøm over Atlanten, at Baptistkirken, Metodistkirken, Frelsens Hær og Missionsforbundet kom til Danmark, stærkt støttet af moderkirkerne i Amerika. Nu var der ikke tale om enkelte grupper hist og her. Flere hundrede menigheder blev etableret med egen præst. Under den samlede betegnelse frikirkerne blev der rejst menighedshuse, mødelokaler og kirkebygninger overalt i landet.

Frikirkerne vandt fremgang i de samme befolkningsgrupper, hvor De Gudelige Vækkelser voksede frem. Det var især i de nye industribyer, at frikirkerne blev opsøgt af dem, der kom ind fra landet og blev den nye arbejderklasse.

Ved begyndelsen af det 20. århundrede og frem til Den Første Verdenskrigs begyndelse kom en ny bølge indflydelse fra Amerika til Europa. Det var den såkaldte helliggørelsesbevægelse, som snart gik over i pinsevækkelsen. I Danmark førte denne påvirkning til etablering af et antal menigheder, som efterhånden organiserede sig i Apostolsk Kirke, i Pinsevækkelsen og i Guds Menighed. Mange år senere kom yderligere en kirke til Danmark som resultat af den samme bevægelse, nemlig Nazarærens Kirke.

Frikirkerne er, set i forhold til kirkernes udspring, ganske forskellige. De repræsenterer reformationen i dens lutherske, calvinske og zwinglyanske udformninger. De vedkender sig arven fra så forskellige retninger som anabaptisterne, radikalpietisterne, arminianerne, anglikanerne og katolske mystikere. De teologiske og kirkehistoriske spændvidder blandt danske frikirker er betydelige og omfatter samtlige protestantiske kirkefamilier inklusiv den lutherske.

Samtidig med forskel i teologisk udspring, har danske frikirker en række fælles træk, som skyldes den gensidige påvirkning, kirkerne har øvet på hinanden i mere end hundrede år i Amerika, og som har ledt frem til en fælles anglo-amerikansk protestantisk kirketradition. Under størstedelen af det 19. århundrede var Amerika præget af The Second Great Awakening. Det var under den tid, de amerikanske protestantiske kirker voksede sig store og blev en væsentlig faktor i det moderne USA. Kirkernes forskelligheder blev en fælles arv, som hvert enkelt kirkesamfund frit kunne øse af. Det betød f.eks. at presbyterianernes gudstjenesteform blev praksis i mange kirker, baptisternes dåb af voksne blev det mest almindelige, metodisternes helliggørelseslære blev fælles gods for alle denominationer, og kongregationalisternes demokratiske styreform vandt indpas overalt. Salmer og sange bredte sig fra kirkesamfund til kirkesamfund.

I Danmark fremtrådte frikirkerne derfor med en række fælles træk:

- I forkyndelsen og kristendomsforståelsen betones det enkelte individs tilegnelse af frelsen. Den personlige modtagelse af Guds frelse ses som en afgørende målsætning.
- Kirken er først og fremmest et fællesskab af troende. Det er fællesskabet af troende, som bærer, styrer og udvikler den lokale kirke.
- Medlemskab af kirken sker ved personlig beslutning og en i gudstjenesten individuel, offentlig bekendelse.
- Kirken er i sit væsen opsøgende og missionerende. Medlemmerne har en forpligtigelse til at leve deres liv, så de leder andre ind i menighedens fællesskab og til en stillingtagen til Kristus.

Da frikirkerne i sidste halvdel af det 19. århundrede kom til Danmark, var de indbyrdes præget af de protestantiske kirkefamilier, de var vokset frem af, men i forhold til den kirkelige situation i Danmark, var frikirkerne fælles i deres opposition:

- Statskirkesystemet havde gjort landets kirke til en institution, som servicerede befolkningen med de mest nødvendige kirkelige handlinger, men ikke opbyggede de troendes fællesskab eller interesserede sig for menneskers religiøse udvikling.
- Reformationen var i realiteten en nationalisering af kirken med det resultat, at statens jerngreb om kirkens liv passiviserede medlemmerne, så gudstjenester, aktiviteter og ledelse af kirken var uden medlemmernes aktive deltagelse.

Frikirkerne var af den forståelse, at den store forskel bestod i, at statskirken i Danmark endnu ikke havde lukket oplysningstidens idéer ind i kirken. Frikirkerne så, i deres betoning af de religiøse erfaringer og lægfolkets aktive deltagelse i hele kirkens liv, en empirisk og eksperimenterende kristendom, som var i harmoni med den moderne verden.

Adolf Haagensen, en af de første frikirkelige historieskrivere, udgav i 1894 på Den Norsk-Danske Boghandels forlag i Chicago en karakteristik af kirkelivet "Paa begge Sider Havet," hvori han formulerer mange danske frikirkefolks opfattelse af kristendommens situation i Danmark: "Det religiøse Liv blandt Folket sygnede hen under Statskirkens tomme Formalisme med den myndige Embedsstand, dens Bestemmelser for hvad den menige Mand skulde tro og tænke, dens hele aandsløse Maskineri." Haagensen fortsætter sin beskrivelse af "Statskirkens Formalisme, dens Mangel paa indre Liv og Kraft, dens embedsmæssige Maskineri og Overformynderi, der ledte Almuen til at søge sin religiøse Trang tilfredsstillet ved en kraftigere, alvorligere og mere folkelig Maade at dyrke Gud paa."

Set fra frikirkernes synsvinkel var sammenblandingen af statskirkens dåbspraksis og statens personregistrering udtryk for en tvangskristning eller i det mindste automatisk kristning af befolkningen, som udelukkede det enkelte menneskes stillingtagen til kirkemedlemskab. Når frikirkerne desuden opfattede, at statskirken lærte, at frelsen sker helt og fuldt i dåbens handling, så mente frikirkerne, at statskirken svigtede reformationens "troen alene" og "skriften alene." På den baggrund opfattede frikirkerne, at de alene repræsenterede reformationens evangeliske kristendom i Danmark. Denne opfattelse blev forstærket af, at frikirkerne ofte måtte se sig karakteriseret som sekter og ikke som kirker. Selv betegnelsen "frikirke" oplevede frikirkerne nedsættende, da betegnelsen hverken var et navn eller en dækkende beskrivelse, men blot angav relationen til staten.

Første verdenskrig betød, at frikirkerne mistede den nære forbindelse til moderkirkerne i Amerika. Hidtil havde frikirkerne i Danmark haft en stadig international udveksling af forkyndere og præster. De frikirker, som ikke havde egen uddannelse indenfor landets grænser, benyttede udenlandske præsteseminarier. Med krigen blev de internationale kontakter afbrudt, og selvom kontakterne blev genoptaget i mellemkrigsårene, så havde frikirkerne i Danmark lært, dels hvor sårbare de var uden kontakten til moderkirkerne, dels behovet for at søge sammen som nationale frikirker.

Igennem 1920'erne mødtes frikirkepræster lokalt flere og flere steder. I 1930'erne var der eksempler på, at frikirker arrangerede evangeliske møder med de samme gæsteprædikanter fra udlandet. Frikirkerne kunne også låne prædikanter af hinanden ved evangeliske møder. Dette blev begyndelsen på det økumeniske fællesskab mellem lokale frikirkemenigheder, som udviklede sig til traditionen med fælles frikirkelig mødeaktivitet årligt i mange byer.

I mellemkrigsårene var Pinsevækkelsens frembrud medvirkende årsag til at de gamle frikirker søgte sammen. Der var endnu ikke noget tydeligt billede af, om Pinsevækkelsen ville udvikle sig indenfor Metodistkirken og Baptistkirken, hvorfra Pinsevækkelsen i Amerika var udsprunget, eller om Pinsevækkelsen ville blive en ny kirkedannelse. De første selvstændige Pinsemenigheder var etableret i Danmark i 1924 og 1927, men op gennem 1930'erne virkede pinsevækkelsen som bevægelsen indenfor de gamle frikirker, og det gav anledning til, at frikirkepræster havde noget at tale sammen om.

I 1933 blev Evangelisk Frikirkeråd dannet af de fire gamle frikirker, som nu var landskirker. Det drejede sig om Baptistkirken, Metodistkirken, Missionsforbundet og Frelsens Hær. Frikirkerådet blev senere udvidet med Apostolsk Kirke. I 1962 blev Guds Menighed optaget, i 1971 kom Pinsekirken med og i 1978 blev den Reformerte Kirke optaget som medlem. Adventisterne indledte i 1970'erne og et par gange siden forhandlinger om optagelse, men undlod at søge optagelse i rådet. Adventistkirken og Katolsk Kirke er sammen med medlemskirkerne i Frikirkerådet i samarbejdet

med Danmarks Radio. Hensigten med Evangelisk Frikirkeråd var dels at formidle samarbejde mellem frikirkerne, dels at varetage frikirkernes fælles interesser overfor staten og andre myndigheder.

Den direkte og mest konkrete opgave, det nye Frikirkeråd skulle tage sig af, var kontakten til Statsradiofonien. Radioen havde påbegyndt transmission af gudstjenester. Hvis frikirkerne skulle gøre sig nogle forhåbninger om at komme i betragtning, var kravet fra Statsradiofonien, at frikirkerne kunne optræde som en samlet forhandlingspartner i fordelingen af transmissionerne. I 1949 indgik Frikirkerådet aftale med Statsradiofonien om direkte transmission af gudstjenester om søndagen fra danske frikirker. I 1955 indledtes forhandlinger om fjernsynsgudstjenester fra frikirkerne, hvilket blev en realitet nogle år senere.

Efter anden verdenskrig begyndte frikirkerne at samarbejde om fælles møder. Hver for sig havde frikirkerne ikke ressourcer til at slå igennem i offentligheden. Det ville også være en for stor opgave for en enkelt frikirke at arrangere møder med en international kendt prædikant. I 1947 og 1952 tilrettelagde Frikirkerådet et antal evangeliske møder med Frank Mangs, som var kendt i alle de nordiske lande for vækkelsesmøder og evangeliserende kampagner. De evangeliske møder med Frank Mangs begyndte i København og fortsatte i flere provinsbyer gennem lang tid. I 1965 var frikirkerne meget aktive i samarbejdet med flere lutherske foreninger om Billy Grahams besøg i Danmark. Stanley Jones var frikirkernes store taler ved møder over hele landet i 1967. Kampagnen ”København 88 - Luis Palau i Forum” havde et stort frikirkeligt engagement under hele 1988.

Evangelisk Frikirkeråds opgave som samlende organ for danske frikirker viste sig at fungere godt og effektivt, hvilket blev synligt udenfor frikirkerne. I 1960 var Frikirkerådet i kontakt med Kristeligt Dagblad for at avisen kunne blive et medium, som formidlede stof fra frikirkerne og dermed i højere grad blev en avis for frikirkerne. I 1962 kunne Frikirkerådet tilsætte et medlem i Radorådet. I 1966 indledte Frikirkerådet samarbejde med Kristelig Lytter- & Fjernseerforening. Samme år indgik Frikirkerådet aftale med Det Danske Bibelselskab, om at Evangelisk Frikirkeråd tilsætter frikirkerepræsentanter til bibelselskabets stiftsudvalg, og den praksis har fortsat siden. Folkekirkens Nødhjælp bemyndigede i 1969 Frikirkerådet til at tilsætte en repræsentant til nødhjælpens bestyrelse, og det er stadig gældende praksis. Frikirkerådet har ligeledes varetaget frikirkernes fælles repræsentation i Dansk Missionsråd og senere Danmarks Kirkelige Medicenter indtil de enkelte frikirker har fået direkte repræsentation.

I 1963 forhandlede Frikirkerådet den såkaldte forpligtelseserklæring på plads med Statskattedirektoratet. Dermed fik frikirkerne et godt redskab til at modtage skattefrie ydelser fra medlemmerne. Forpligtelseserklæringen har siden været igennem talrige revisioner og er blevet forhandlet i forbindelse med ændringer af skattelovene, og hver gang har Frikirkerådet spillet en aktiv rolle. Ligeledes blev frikirkerne godkendt som organisationer med ret til at modtage skattefrie midler via ligningslovens § 8A, de såkaldte velgørenhedsbidrag. Med retten til modtagelse af skattefrie ydelser fra medlemmerne fik frikirkerne indirekte statsstøtte. Medlemmerne kunne herefter give større økonomiske bidrag til egen kirke, fordi ydelserne gav tilsvarende skattefradrag. Det var dog ikke uden diskussion i de enkelte frikirker, fordi mange ældre frikirkemedlemmer var af den opfattelse, at når kirkens indtægter delvis kom fra staten, så var kirken ikke længere fri af staten. Den samme diskussion fortsatte, da de frikirkelige børne- og ungdomsorganisationer i 1970erne besluttede sig for at søge andel i Tips- og Lottomidlerne, som blev fordelt via Dansk Ungdoms Fællesråd. For frikirkerne blev disse muligheder for øgede økonomiske ressourcer af stor betydning, men ikke uden årelange overvejelser. Frikirkerådet søgte i begyndelsen af 1980erne at få

frikirkerne fritaget for betaling af moms ved bygning af nye kirker. Det lykkedes ikke. Derimod lykkedes det i 1984 at få frikirkernes kirkebygninger fritaget for indbetaling af midler til Grundejernes Investeringsfond.

Frikirkepræsternes status i det danske samfund var et andet område, som Evangelisk Frikirkeråd tog fat på. Forhandlinger med kirke- og skatteministerium ledte til, at frikirkernes præster på en række områder blev sidestillet med Folkekirkens præster. I 1949 blev det tilladt frikirkepræster at forestå begravelser fra sognekirker i de tilfælde, hvor frikirken ikke havde egen kirkebygning i nærheden af begravelsespladsen. I 1961 fik frikirkepræster ret til fradrag for embedsdragt og kontorhold. Ligeledes blev frikirkernes præsteboliger accepteret som embedsboliger med samme bestemmelser, som gældende for Folkekirkens præster. I 1984 fik frikirkerne tilkendt, at lovgivningen for præsters vidne- og tavspiligt også gjaldt frikirkernes præster.

Den danske stat meddelte i 1682 de Reformerte menigheder i Fredericia og København privilegier til at fungere som kristne kirker i landet. De første romersk katolske præster fik statens godkendelse til at udøve deres præstelige embede i 1843 og 1851. Metodistkirken blev den første kirke efter indførelsen af religionsfrihedsloven, som fik statsanerkendelse; det skete i 1865. Den svenske kirkes menighed i København fik statsanerkendelse i 1903. Den Russisk Ortodokse menighed i København i 1915. Den Anglikanske menighed i København i 1949. Baptistkirken fik statsanerkendelse i 1952. Med anerkendelse af den norske kirkes menighed i København i 1958 blev der ikke givet anerkendelse til flere kirker. Andre kirker kunne opnå en godkendelse til at udøve kirkelige handlinger, men anerkendelse med ret til navngivning og registrering, stående vielsesret, kirkebogsføring og andre rettigheder, hvor de statsanerkendte blev sidestillet med statskirken, blev ikke længere givet nogen kirke eller andre religiøse grupperinger.

I 1954 blev det første stævne for frikirkepræster afholdt på hotel Nyborg Strand. Der skulle gå seks år før det næste stævne af samme art fandt sted. Derefter blev det tradition, at Frikirkerådet hvert tredje år indbød præster fra frikirkerne til to hele dages stævne med foredrag af internationale gæster og debat om aktuelle teologiske temaer. Disse stævner, som fik betegnelsen prædikantmøde, blev af stor betydning for frikirkernes kendskab til hinanden. De personlige kontakter, som her blev knyttet, stimulerede det frikirkelige samarbejde lokalt. I 1980'erne og 1990'erne havde prædikantmøderne den største deltagelse med op til 150 præster fra otte frikirker. Prædikantmøderne blev også stedet, hvor flere initiativer blev taget, som prægede mange lokale frikirkers arbejde. Ved prædikantmøderne i 1992, 1995 og 98 blev evangelisation i form af etablering af nye menigheder behandlet med undervisning af flere internationale gæsteforelæsere. Det ledte efterfølgende til, at projekt menighedsplantning i Danmark, under navnet DAWN blev igangsat. Mange frikirkers arbejde med programmet Naturlig Kirkevækst kan også ledes tilbage til prædikantmøder, hvor emnet blev introduceret. Naturlig Kirkevækst er et program til vitalisering og effektivisering af eksisterende menigheder.

Ligeledes blev prædikantmøderne i 1980'erne et forum for udveksling af erfaringer med kirkernes anvendelse af lokalradio. Mange lokale frikirker havde efterhånden oprettet eget radiostudie i kirken til produktion af kirkelige udsendelser og gudstjenestetransmission. Frikirkerne var overalt i landet stærkt engageret i lokalradiovirksomhed og efterhånden også i lokal TV. I København oprettede pinsemenighederne radio- og TV selskabet KKR, Københavns Kristne Radio, som blev landets største kristne TV station.

Frikirkerne samarbejdede gennem Dansk Søndagsskole Forening om udarbejdelse og udgivelse af undervisningsmateriale for børn. Frikirkerne havde stort behov for undervisningsmaterialer til brug i søndagsskoler, børneklubber og spejdergrupper. De undervisningsmaterialer, som blev udgivet af de folkekirkelige forlag, var for frikirkerne uanvendelige, især på grund af undervisningen om dåben og den efter mange frikirkefolks opfattelse ensidige vægtlægning på dåbens frelsende betydning. Frikirkerne var indbyrdes ganske forskellige i dåbslære og praksis, men alligevel lykkedes det at udarbejde undervisningsmateriale, som alle frikirker kunne bruge. K-72 var ét af de fælles undervisningsmaterialer over tre årgange, som blev anvendt i mange år. I 1985 tog Frikirkerådet initiativet til en stor børnekampagne, som skulle hjælpe frikirkerne til nye arbejdsformer blandt børn og unge. Den såkaldte VIPS kampagne blev introduceret ved regionale møder over hele landet, og VIPS materialet blev udsendt over tre år. Dansk Søndagsskole Forening ophørte i 1989 og foreningens arbejde blev videreført i Evangelisk Frikirkeråds børneudvalg. Det første undervisningsmateriale, som herefter blev udgivet, var ”Fra hjerte til hjerte,” som udkom med første årgang i 1990.

Undervisning og uddannelse har været et tilbagevendende arbejdsområde i Evangelisk Frikirkeråd. Metodistkirken, Baptistkirken, Apostolsk Kirke, Missionsforbundet og Pinsekirken har en lang tradition for at drive skoler i Danmark. Med disse erfaringer som baggrund voksede ønsket frem om at etablere en fælles undervisningsinstitution til uddannelse af ungdomsledere, menighedsmedarbejdere og prædikanter. I 1992 nedsatte Frikirkerådet et uddannelsesudvalg, som igennem flere år arbejdede med forslag om en fælles uddannelse af ledere på forskellige niveauer. Med i overvejelserne indgik, at hidtil havde ingen frikirke i Danmark opnået at få deres uddannelse af præster gjort SU-berettiget, hvilket betød, at alle frikirkepræster, som var uddannet i Danmark, havde betalt deres egen uddannelse. Trods udarbejdelsen af flere forslag viste det sig, at kirkerne stod for langt fra hinanden, og den enkelte kirkes loyalitet til kirkesamfundets udenlandske uddannelser svækkede kirkernes vilje til at indgå i et forpligtende uddannelsesprojekt nationalt. Flere frikirker fortsatte imidlertid bestræbelserne på en fælles uddannelse, hvilket blev en realitet da SALT, Skandinavisk Akademi for Lederuddannelse og Teologi blev oprettet i 2000. Baptistkirken, som havde en lang erfaring med teologisk uddannelse på eget præsteseminarium i Tølløse, var den drivende kraft. De to andre initiativtagere var Pinsekirken i København og Dansk Oase med base i Folkekirken. SALT blev oprettet i samarbejde med Hyllie Park Folkehøgskola i Malmø og Örebro Missionsskola, hvilket betød, at SALTs Bachelor uddannelse blev fuldt akkrediteret i det svenske universitetssystem. I 2002 indgik Missionsforbundet i SALT og i 2004 fulgte Apostolsk Kirke med. Dermed fik Danmark en uddannelsesinstitution, som er fælles for en række frikirkers lederuddannelse.

I 1953 tog pastor Emil Larsen initiativet til det frikirkelige tidsskrift ”Tro og Liv.” Tidsskriftet var inspireret af et tilsvarende svensk ”Tro och Liv,” som allerede var et forum for frikirkelig teologi. Det danske tidsskrift udkom med seks numre årligt i 12 år, hvorefter Frikirkerådet blev anmodet om at overtage redaktionen. Det lykkedes imidlertid ikke at videreføre tidsskriftet, og efter få år ophørte det med at udkomme.

Kirkernes Verdensråds 4. generalforsamling i Uppsala i Sverige i 1968 havde temaet: ”Verden skriver kirkens dagsorden.” Ungdomsoprøret var allerede i gang rundt omkring på universiteterne i Europa. Til kirkemødet i Uppsala var for første gang inviteret 140 ungdomsdelegater fra hele verden. De havde taleret uden stemmeret, men de påvirkede kirkemødet i en sådan grad, at der efterfølgende i kirkelig sammenhæng blev talt om ungdomsoprøret fra Uppsala.

Uppsala konferencens tema og det nye, at ungdommen engagerede sig, bevirkede, at en del frikirker fik en meget social bevidst ungdom. Oversættelsen af Collin Morris bog, "Uden for min dør," i 1969 gav yderligere næring til den nye ungdomsgeneration, som diskuterede, afprøvede synspunkter og grænser i en grad, som ikke før var sket i frikirkerne. De ældre generationer, for hvem vækkelseskristendommen og frikirkelighed var synonyme begreber, iagttog ungdomskulturen med forundring og spørgen. Frikirkernes unge opdagede, at de folkekirkelige og katolske ungdomsgrupper var optaget af de samme tanker. Snart opstod lokale økumeniske ungdomsråd i mange byer landet over. Unge fra frikirkerne, fra KFUM & K, fra FDF & FPF og fra Katolsk Kirke holdt fælles ungdomsmøder med foredrag og debat. Der blev inviteret til økumeniske weekendture med eksperimental gudstjenester og fællesskab omkring de nye sange og socialrealistiske kirkeviser, som oftest blev ledsaget til guitar-spil. Den nye ungdomsgeneration, især de studerende, opdagede, at de havde meget til fælles med unge kristne i andre kirker, samtidig med at de flyttede sig længere væk fra de ældre generationer i eget kirkesamfund og den ældre vækkelsesfromheds udtryksformer. "Giv os i dag ...mappen," som Det Økumeniske Fællesråd udgav i 1976, havde præcist det indhold og sprog, som passede til ungdommens religiøse forståelse. Ungdomsgrupperne i de enkelte kirker blev stærke og øvede stor indflydelse. De tanker og idéer, som nærede ungdomsgrupperne, var økumeniske. Sangene, som opbyggede stærkt fællesskab, var de samme i mange kirkers børne- og ungdomsgrupper. "Så vælg da livet," som kom i 1984, og "Frihed til at handle" fra 1985, skabte en fælles identitet på tværs af kirkegrænserne.

Det andet markante udtryk for et kirkeligt ungdomsoprør parallelt med tidens ungdomsoprør, var Jesus-bevægelsen og den karismatiske fornyelse, som gjorde sit indtog i slutningen af 1960'erne og op gennem 1970'erne. Både Jesus-bevægelsen og den karismatiske fornyelse var et oprør mod intellektualiseringen af kristendommen og følelsernes fravær i de velordnede kirker. Indflydelsen fra Jesus-bevægelsen i USA resulterede i kristne ungdomskollektiver flere steder i Danmark. Musik, det sociale fællesskab og det intensive engagement var helt på linie med tidens flower power kultur om end indholdet var klassisk kristendom. Den kristne rockmusik, påklædningen og brud med alle traditionelle ordningen var til stor provokation i kirkerne. Samtidig vakte det stor sympati i frikirkerne, at den nye bevægelse fremmede den frie bøn, som alle gerne skulle deltage i, hengivelsen i gudstilbedelsen, påkaldelse af Helligåndens komme og forkyndelsen af Guds forvandlende og helbredende kraft. David Wilkersons bog, "Korset og springkniven," som udkom på dansk første gang i 1967 og senere som spillefilm, blev et forbillede for mange unges kristendomsforståelse. Hvad kunne være bedre end en inderlig og personlig kristentro, som var stærk nok til at vinde over storbyens destruktive kræfter? Unge fra forskellige frikirker samledes i fælles ungdomsgrupper, til fælles gadeevangelisation og lejre.

Den karismatiske bevægelse rullede over hele den vestlige verden i 1970'erne. Roskilde-konferencerne i 1975 og 1976 markerer begyndelsen på den karismatiske vækkelse i Danmark. Domkirken i Roskilde var fyldt af mennesker fra alle kirkesamfund. Lovsangen, tilbedelsen og forkyndelsen af Helligåndens fornyende kraft engagerede store grupper fra frikirkerne, Folkekirken og Katolsk Kirke. Alle kirkesamfund blev berørt, og alle kirkesamfund oplevede spændinger. Det var især spørgsmålet om, hvad Helligånden gør i menigheden og spørgsmålet om nådegavernes funktion i menigheden, som skilte vandene. Den karismatiske vækkelses danske lederskab bestod hovedsageligt af anglikaneren Michael Harry og et lille antal lutherske præster. Men for frikirkerne var det grænseoverskridende at deltage i gudstjenester, som lignede gammeldags frikirkelige vækkelsesmøder, ledt af lutherske præster og hvor katolske nonner og lægfolk udtrykte deres hengivne gudstro i lovsang, tungetale og forbøn for syge.

Fra 1979 til 1985 afholdt frikirkerne fire fælles bibelcamping i Løkken. Hver bibelcamping var tilrettelagt over en uge med børne- og ungdomsaktiviteter, studie- og musikgrupper i løbet af dagen samt store møder om aftenen med omkring 1000 menneskers deltagelse. Ved disse sommerarrangementer blev mange kontakter knyttet på tværs af kirkesamfundenes grænser, især i Nordjylland.

I 1991 indledtes samtaler om en økumenisk salmebog i Danmark. I Sverige var den første økumeniske salmebog for alle kirker i den vestlige tradition udkommet i 1987 med genudgivelse i revideret og udvidet udgave i 2003. Flere frikirker var allerede begyndt at arbejde med egne salmebogsudgivelser. Idéen om en dansk økumenisk salmebog fik imidlertid først rigtig tilslutning fra et antal frikirker, da samtaler blev indledt med Folkekirken, som var repræsenteret ved en delegation under ledelse af Københavns biskop. Der viste sig snart villighed til at fastholde målsætningen om udarbejdelse af en fælles økumeniske salmebog til brug i de fleste danske kirker. Forundringen var derfor stor, da Kirkeministeriet i 1993 nedsatte en salmebogskommission til udarbejdelse af en salmebog til brug i Folkekirken. De økumeniske bestræbelser brast. Den salmebog, som Kirkeministeriet lod udarbejde, blev i 2002 autoriseret til brug ved gudstjenester i Folkekirken. Salmebogens titel forblev uforandret Den Danske Salmebog, hvilket var noget af en anstødssten for de kirkesamfund, som havde været med i forhandlingerne i 1991 til 1993 om en eventuel økumenisk salmebog til brug i en række kirkesamfund i Danmark.

I begyndelsen af 1990erne blev der taget mange initiativer til etablering af nye menigheder, såkaldt menighedsplantning. Kredse indenfor Folkekirken, flere frikirkesamfund og udenlandske grupperinger, f.eks. Livets Ord fra Sverige samt Vineyard fra Amerika, startede menighedsplantning mange steder i landet. (I 1980erne havde mange kristne fra Danmark søgt ny inspiration ved besøg i evangelikale menigheder i Tulsa, Oklahoma, i en Vineyard kirke i Toronto og i en Assembly of God menighed i Brownsville, Florida.) Medlemskirkerne i Frikirkerådet havde i 1993 registreret i alt 46 menighedsplantninger og husmenigheder. For at samle op på de nye menighedsplantninger, forandrede Frikirkerådet vedtægterne i 1993, samme år som rådet fejrede 60 års jubilæum, så medlemskab blev åbnet for selvstændige, kristne menigheder. Hidtil var Frikirkerådet udelukkende en økumenisk organisation for landskirker. Nazarerens kirke med to menigheder var optaget som observatør i 1978 og blev derefter medlem af rådet. De første menigheder, som tilsluttede sig under de nye vedtægter var Frikirken på Havnen, Vineyard Frikirke og Glostrup Frikirke.

Frikirkernes børne- og ungdomsorganisationer havde i flere omgange forsøgt at udvikle samarbejde på tværs af kirkesamfundenes grænser. Det var imidlertid aldrig rigtigt lykkedes. Danske Kirkedage samlede unge, men de egentlige ungdomslejre under kirkedagene havde ikke den store tiltrækning på frikirkernes unge. Helt anderledes var det med de arrangementer, som Youth for Christ stod for i 1980er og 1990erne. Youth for Christ er en international, økumenisk ungdomsorganisation, som især satser på evangeliserende arbejde blandt skolesøgende unge. Organisationen samarbejder med lokale kirker uanset konfession, og det oftest anvendte redskab er omrejsende kristne musikgrupper, som giver gæstekoncerter på skoler og i kirker, godt krydret med personlige vidnesbyrd. Youth for Christ kom til Danmark sidst i 1970erne via en hollandsk, reformert præst. I 1980erne blev Peter Götz, præst i Missionsforbundet, den første danske leder af organisationen, som i mange år samlede tusinder af unge fra forskellige kirker til den årlige kristne musikfestival, Opstand. Kristen rockmusik, metallic, sort gospel og kirkeviser udgjorde programmet på Opstand, som var et ca. 12 timers program, gennemført parallelt på flere scener. De første gange arrangementet blev afholdt var i Århus, derefter blev hallerne i Vejle det faste sted for Opstand, som altid var 2. Påskedag.

Opstand var en smeltedigel for den rytmiske musik i kirkerne. Et stort antal bands, kor, trubadurer, danse- og dramagrupper fra hele det danske kirkeliv har hentet inspiration på Opstand og her stået foran et stort publikum.

Det var gospelmusikken, som sejrede, hvis man ser på de forskellige musikgenrer, kirkerne eksperimenterede med. Gospelkorene dukkede frem i flere frikirker i løbet af 1980'erne. Den skandinaviske gospelsang blev først inspireret af det frikirkelige gospelkor fra Göteborg, Choralerna, 1968-1981, og senere Oslo Gospel Choir, som voksede frem i det frikirkelige miljø i Norge. I 1975 startede organist Peter Steinvig det danske gospelkor, Kefas, som var et samarbejde mellem Metodistkirkerne i København. I 1992 tog Kefas koret initiativ til en fælleskirkelig gospelfestival, Copenhagen Gospel Festival, CGF. Første år deltog 300 sangere og 900 tilhørere. Idéen med CGF var at samle danske gospelkor til et par dages fælles inspiration og afsluttende koncert under ledelse af internationalt førende instruktører fra den sorte, amerikanske gospeltradition. Følgende år voksede CGF, så begrænsning i deltagerantal måtte sættes ved det antal, Cirkusbygningen i København kunne rumme, hvilket var ca. tusind sangere i koret og et par tusind tilhørere. Gospelsangen blev i løbet af 1990'erne og efter år 2000 en fast bestanddel i mange lokale frikirkers aktiviteter og gudstjenester. En væsentlig del af frikirkernes sang- og salmetradition bestod af vækkelsessange, som blev oversat til dansk i slutningen af 19. århundrede og begyndelsen af 20. århundrede fra den anglo-amerikanske fælleskirkelige arv, hvilket var én af den sorte gospelmusiks rødder. Mange frikirkefolk genkendte deres egen tradition i gospelsangen om end teksterne var på engelsk og anvendelse af instrumenter anderledes. I de seneste år har et antal frikirker indført afholdelse af faste gospelgudstjenester. Mange frikirker anvender gospelsange og rytmiske sange på lige fod med danske salmer ved gudstjenesterne. Foreningen Gospel Factory, som voksede frem omkring årtusindeskiftet, har samlet en stor del af landets gospelkor fra alle kirkesamfund. Formålet med foreningen er at formidle information om gospelmusikken og gospelarrangementer i Danmark.

Indførelsen af den rytmiske musik i frikirkernes gudstjenesteliv har gået hånd i hånd med fornyelsen af gudstjenestelivet generelt. Anvendelse af audiovisuel kommunikation i kirken, indslag med drama i gudstjenesten og brugen af symboler så som lystænding, forbøn med håndspåleggelse, blev op gennem 1990'erne mere og mere udbredt. Hver for sig havde frikirkerne arbejdet med fornyelse af gudstjenesterne. Hensigten var at gøre gudstjenesterne attraktive og vedkommende for kirkefremmede. I 1997 blev den første store Willow Creek konference afholdt i Norden med fokus på gudstjenesten i den lokale kirke. En del danske kirkefolk deltog i konferencen i Göteborg. Efterfølgende er Willow Creek blevet en inspirationskilde for mange frikirker i deres arbejde med menighedsliv og gudstjeneste. Et gennemgående kendetegn er kvalitet og målrettethed i alt, hvad den lokale menighed gør. Menighedernes arbejdsformer og især udviklingen af gudstjenestelivet har i høj grad betydet, at de kirker, som udvikler sig i samme retning, anvender samme musik og liturgiske indslag samt følger de samme ledelsesprincipper, også udvikler en fælles identitet. Gudstjenestens liturgiske indhold og den teologi, som ligger bag menighedens ledelse, har vist sig at forene lokale frikirker på tværs af kirkesamfundenes grænser. Samtidig har de menigheder, som har fastholdt tidligere tiders gudstjenesteliv og struktur for ledelse oplevet afstand til andre menigheder i eget kirkesamfund, men fællesskab til menigheder i andre kirkesamfund, som ikke har taget de nye idéer til sig om gudstjeneste og ledelse. Spørgsmålet om, hvad der forener, og hvad der adskiller, har flyttet sig fra uenighed om dåb, nadver og Helligåndens virke til uenighed om gudstjenestens indhold og udtryk samt synet på ledelse af menigheden.

I 1995 fandt de frikirkelige børne- og ungdomsorganisationer, som var medlemmer i Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), sammen i et samarbejde. I årene forud havde ungdomsorganisationerne ansat ungdomskonsulenter, som hver for sig aktualiserede spørgsmålet om kirkernes vigende evne til at fastholde de unge i kirkens aktiviteter og specielt i gudstjenesten samtidig med at unges religiøsitet tilsyneladende blev mere og mere synlig i samfundet. I 1995 gik Missionsforbundets, Baptistkirkens og Metodistkirkens unge sammen om materialet Rizky Biznezz, som i årene frem til efter årtusindeskiftet blev et succesfuldt arbejdsmaterialet i flere forskellige kirker. Med udgivelsen i 1995 "Teenagere & Tro - et fælleskirkeligt forskningsprojekt," som de samme tre ungdomsorganisationers konsulenter var forfattere af, blev spørgsmålet om de unge og kirken sat på kirkernes dagsorden i et principielt perspektiv. I 2000 udkom en opfølgning af det første forskningsarbejde, "Teenagere & Tro II," som havde en bredere forfatterkreds bag sig. Denne udgivelse var samtidig startskuddet for Center for Ungdomsstudier og Religionspædagogik, CUR, som udkom med studierne "Generation Search" i 2001, første nummer i tidsskriftserien Reflektorium - Nordisk tidsskrift for Ungdomsstudier og Religionspædagogik i 2002, og "Generation Happy?" i 2005.

Indvandringen af flygtninge til Danmark fik en stadig større betydning for frikirkerne i løbet af 1980'erne og 1990'erne. Flygtninge fra Vietnam, fra Sri Lanka og fra Mellemøsten samt bådflygtninge, som danske skibe tog op, indeholdt ofte kristne grupper af samme kirketradition, som frikirkerne i Danmark. Frikirkernes menighedsstruktur lignede også ofte de kirker, som flygtningene kendte fra deres hjemlande. Først blev Baptistkirken og Den Katolske Kirke opsøgt af flygtninge, som var kommet til Danmark. Dernæst kom også Pinsekirkerne og efterhånden de fleste frikirker til at huse grupper af indvandrede kristne af udenlandsk oprindelse. Det blev til menighedsdannelse af forskellig art. Nogle frikirker påbegyndte afholdelse af gudstjenester på fremmedsprog. Det var indvandrernes sprog, som var grundlag for disse gudstjenester og menighedsaktiviteter. Andre frikirker gav kirkerum og ledelsesmæssig støtte til etablering af etniske menigheder, hvor det var indvandrernes etniske og kulturelle baggrund, som var grundlaget. Især afrikansk og asiatisk etniske menigheder blev etableret ud fra eksisterende frikirker. I 2004 blev de første etniske indvandrermenigheder optaget som medlemmer af Evangelisk Frikirkeråd. For at støtte og formidle frikirkernes arbejde med indvandrermenighederne blev Kirkernes Integrations Tjeneste, KIT, stiftet i 2003. Dette arbejde udviklede sig hurtigt. I begyndelsen drejede det sig om at støtte frikirkerne i deres aktiviteter med indvandrergrupper. Dernæst blev det KITs opgave at formidle kontakter mellem de etniske menigheder og de fremmedsprogede menighedsgrupper. Den seneste dimension i KITs arbejde er de etniske menigheders mission blandt ikke-kristne indvandrergrupper, herunder mission blandt muslimer i Danmark. Indvandrermenighederne har vist en betydelig evne til at formidle kristendommen til muslimer og indlemme dem i en kristen menighed.

Evangelisk Frikirkeråd udfordrede i 1997 medlemskirkerne med spørgsmålet: Er det muligt at samle danske frikirker i en frikirke? Oplægget var en føderal struktur, som muliggjorde, at hver enkelt frikirke kunne fastholde forbindelsen til egen kirketradition internationalt, men indenfor Danmarks grænser gik sammen i en økonomi, en landsledelse, en presse, en teologisk grund- og efteruddannelse, en børne- og ungdomsorganisation og et fælles logo. Vedtægter og visualisering blev fremlagt i fælles regi og efterfølgende i de enkelte frikirker. Tilbage i 1959 havde Frikirkerådet første gang fremlagt forslag til vedtægter for en fælles frikirke i Danmark. Bestræbelserne førte heller ikke denne gang til det ønskede resultat. Diskussionen i de enkelte frikirker var imidlertid ikke ufrugtbar.

En af udløberne af Frikirkerådets forslag om en føderal frikirkelig struktur var, at et antal frikirker fortsatte med samtalerne om en nærmere relation. Disse samtaler førte i 2004 til dannelsen af FrikirkeNet, som er et netværk af ca. 60 menigheder fra Pinsekirken, Apostolsk Kirke, Baptistkirken og et antal selvstændige lokale kirker og husmenigheder. En af FrikirkeNets fællesnævner er dåbsteologien, at dåb efter bekendelse er et kriterium. FrikirkeNet udgiver magasinet Domino.

En anden udløber af frikirkernes økumeniske orientering op gennem 1990'erne er, at alle frikirkerne har taget først Danske Kirkers Samråd, DKS, og dernæst Danske Kirkers Råd, DKR, til sig som det sted, hvor ikke blot frikirkerne, men alle danske kirker er samlet. Medlemskirkerne i Evangelisk Frikirkeråd har gradvist erfaret, at de opgaver, som tidligere blev løst via Frikirkerådet først blev varetages via DKS og efter fusionen med Det Økumeniske Fællesråd, DØF, i DKR, som derefter har fået stadig større prioritet. I Danske Kirkers Samråds første år havde relationen mellem Folkekirken og frikirkerne været et vigtigt emne for samtale. Et par frikirkers offensive evangelisation med husstandsomdeling af agitationsmateriale til fordel for evangeliske møder havde medført konflikt i forhold til Folkekirkens sognekirker i området. I DKS havde frikirke- og Folkekirkeledere krydset klinger over et antal møder fra 1992 til 1994. Det var ikke oplagt, at DKS, som det nye økumeniske forum for samtaler kirkerne imellem, kunne udvikle sig tilfredsstillende for frikirkerne. Forhandlingerne frem til og vedtagelsen af dokumentet ”Takt og Tone kirkerne imellem” åbnede imidlertid for en gensidig forståelse og respekt for hver enkelt kirkessamfunds plads i dansk kirkeliv, herunder den enkelte kirkes forpligtigelse på mission. Den respekt, som DKS opnåede i dets korte levetid, blev videreført i DKR, hvor stort set alle landets kirker mødes.

Frikirkernes deltagelse i de økumeniske Nyborg Strand møder tiltog op gennem 1990'erne, hvilket fremmede de personlige kontakter mellem kirkeledere fra forskellige kirkesamfund.

Evangelisk Frikirkeråd besluttede i 2005 at indgå i DKR. Frikirkernes beslutning hviler på den vurdering, at kirkernes fælles anliggender bedst varetages i så bredt økumenisk forum, som muligt. Samtidig giver DKRs struktur mulighed for, at frikirkernes anliggender i forhold til staten kan fortsætte i et frikirkeråd under DKRs Mellemkirkeligt Arbejdsforum.

Jørgen Thaarup

Rektor ved Metodistkirkens Teologiske Seminarium, Överås, i Göteborg, siden 2000.

Ordineret præst i Metodistkirken, 1980

Doctor of Ministry fra Wesley Theological Seminary, American University, Washington DC, 1998

Evangelisk Frikirkeråd,

medlem af bestyrelsen 1982-96, heraf formand 1984-1986, 1994-1996

medlem af repræsentantskab 1982-2006

DØF, Det Økumeniske Fællesråd,

medlem af bestyrelsen 1988-2001, heraf viceformand 1996-2001

medlem af repræsentantskabet 1988-2004

DØFs studiekomite

medlem 1986-1993

NØR, Nordisk Økumenisk Råd,
medlem af repræsentantskab 1997-2001

DKS, Danske Kirkers Samråd,
medlem af bestyrelsen 1991-94
pennefører for dokumentet Takt & Tone, september 1994

Adresse:
Strandvej 30, 9970 Strandby. Tlf 9848 1098. E-mail: jorgen@thaarup.biz

Litteratur:

- Evangelisk Frikirkeråds bestyrelsesreferater 1983-2006
- Bræstrup Karlsen, Finn, red., Den Danske Metodistkirkes Historie, Kurér-Forlaget 2000
- Boysen, Svend, Kristenheden i karismatisk opbrud, Aros 1979
- Haagensen, Adolf, Den Norsk-Danske Methodismes Historie, Paa begge Sider Havet, Chicago 1894
- Hylleberg og Møller Jørgensen, Et kirkesamfund bliver til, Føltveds Forlag 1989
- Knudsen, Johannes, Frikirkedannelse, Træk af Amerikas kirkehistorie, Forelæsninger ved Københavns Universitet, Kolding 1965
- Langford, Thomas, Practical Divinity, Abingdon, Nashville, 1983
- Larsen, Emil, Historiske studier over kirkelige og frikirkelige brydninger, København 1966
- McLeod, Hugh, Religion and the People of Western Europe 1789-1989, Oxford 1997
- Mortensen, Larsen, Mortensen, red., Apostolsk Kirke i Danmark 1924-1974,
- Neiiendam, Michael, Frikirker og sekter, Gad 1927, 1958,

- Olesen, Elith, De frigjorte og trællefølket,
Anis, 1995

- Olesen, Elith, Der stod et vejr fra vest,
Anis, 1997

- Rasmussen, Helge, red., En dansk vækkelsesbevægelse, Missionsforbundet 1888-1963,
København 1963

- Rønnow, Helge, Brødremenigheden,
Christiansfeld 1980

- Thaarup, Jørgen, Der Methodismus und die Pfingstbewegung in Dänemark, EMK Geschichte red.
Patrick Streiff, Stuttgart 2005

